

Södertörns Högskola | Institutionen för kultur och lärande
Kandidatuppsats 15 hp | Litteraturvetenskap | Höstterminen 2015
Estetikprogrammet

Den "modärna" kvinnan

– En intersektionell läsning av Anne Charlotte Lefflers
novell "Aurore Bunge"

Av: Alexandra Ruuska
Handledare: Claudia Lindén

Abstract

The aim for this study is to compare Anne Charlotte Leffler's short story "Aurore Bunge" with August Strindberg's drama *Miss Julie* and investigate how they stand in regards of gender and class. Leffler and Strindberg address the subject of the women's sexuality from different perspectives. While Leffler is portraying the upper class modern woman as someone who frees herself from the traditional female role and embraces her sexuality in the same way as a man, Strindberg portrays the tragic consequences for the woman doing so. With this essay I want to show how gender and class needs to be understood as intersectionally concatenated.

Key words: Anne Charlotte Leffler, "Aurore Bunge", August Strindberg, *Miss Julie*, gender, class, intersectionality.

Nyckelord: Anne Charlotte Leffler, "Aurore Bunge", August Strindberg, *Fröken Julie*, kön, klass, intersektionalitet.

Innehållsförteckning

Abstract	2
1 Inledning och metod	4
2 Syfte och material	5
3 Forskningsöversikt	6
4 Teori	7
4.1 Heteronormativitet.....	8
4.2 Intersektionalitet.....	9
5 Leffler i sitt sammanhang	10
5.1 Ur lifvet	11
5.2 Tematik och problematik.....	13
5.3 Strindberg.....	14
6 Analys	15
6.1 Aurore Bunge	15
6.2 Fröken Julie	16
6.3 Naturen	16
6.4 Förförelsen	19
6.5 Sexualiteten.....	22
7 Slutdiskussion	27
8 Sammanfattning	29
Käll- och Litteraturförteckning	30

1 Inledning och metod

Slutet av 1800-talet definieras av stora samhälleliga förändringar där framför allt kvinnorna stred för jämställdhet. De strävade efter självförverkligande och protesterade mot den rådande kvinnosynen. Det kvinnliga perspektivet kunde inte längre nonchaleras, de krävde att få bli hörda. I sedlighetsdebattens aggressiva uttalanden kom ändå många olika perspektiv från kvinnorna till uttryck. Långsamt fick kvinnorna mer självständighet, de fick nu bland annat rätt att ansvara över sin egen inkomst.¹ Äktenskapsfrågor diskuterades, "liksom [...] kvinnans väsen och 'rätta' verksamhetsområde." menar Ingeborg Nordin-Hennel och Christina Sjöblad.² Synen på kvinnan som passiv, utan könsdrift och självupporrande debatterades vilket förargade de traditionella tänkarna, bland andra August Strindberg. Nina Lykke hävdar i sin bok *Genusforskning: en guide till feministisk teori, metodologi och skrift* att mannen fram tills nu hade betraktas som människa och "kvinnan som det andra, det avvikande."³ Detta var något som bland andra Anne Charlotte Leffler strävade efter att ändra på.

I den första delen av denna uppsats kommer fokus att ligga på att redogöra för Lefflers författarskap samt att sätta in hennes verk i samtiden. Huvuddelen kommer sedan att ägnas av en analys av Lefflers novell "Aurore Bunge" (1883) i sin helhet, men även i jämförelse med August Strindbergs drama *Fröken Julie* (1888). "Aurore Bunge" utges i Lefflers novellsamling *Ur lifvet II* som publiceras 1883, dock var novellen färdig att publiceras redan i den första samlingen, men som ett resultat av tidigare kritik valde Leffler att stryka den.

Det finns många likheter mellan "Aurore Bunge" och *Fröken Julie* vilket är en av anledningarna till att jag valt just dessa två texter som underlag för min uppsats. De är även skrivna av två ledande författare som var inflytelserika under sin samtid. Anne Charlotte Lefflers novell är skriven ur ett feministiskt perspektiv, något som inte finns hos August Strindberg. Leffler utgår från genus och sexuali-

---

¹ Ingeborg Nordin-Hennel & Christina Sjöblad, "Lyckligare ungdom har aldrig funnits: det moderna genombrottet i Sverige", *Nordisk kvinnolitteraturhistoria*. Møller Jensen, m.fl. (red.), Höganäs: Wiken, 1993, <http://nordicwomensliterature.net/sv>, citerad 26 november 2015.

² Ibid.

³ Nina Lykke, *Genusforskning: en guide till feministisk teori, metodologi och skrift*, 1. uppl., övers. Per Larson, Stockholm: Liber, 2009, s. 25.

tet medan Strindberg väljer att gå efter genus och klass. Detta i relation till den snarlika handlingen i novellerna med en kärleksrelation mellan en adelsdam och en man från arbetarklassen gör det intressant att analysera dem.

Anne Charlotte Lefflers texter är enligt min mening en tidig utformning av den genuskritiska rösten inom litteraturen. Hon formulerar en samhällskritik där bland annat kvinnans roll inom äktenskapet får en framträdande position. Det, tillsammans med diskussionen av den motsägelsefulla kvinnorollen där kvinnan i Lefflers texter skildras både som brist och möjlighet, har skapat mitt intresse för Anne Charlotte Leffler och hennes författarskap.

2 Syfte och material

I denna uppsats kommer jag dels att göra en läsning av Anne Charlotte Lefflers novell "Aurore Bunge", samt jämföra den med August Strindbergs drama *Fröken Julie*. Jag kommer att bygga min uppsats på en feministisk läsning där jag utgår från queerteori och analyserar texterna med hänsyn till genus och klass, samt undersöka hur vi kan förstå verken i relation till begreppen heteronormativitet och intersektionalitet. Min frågeställning blir således: Hur kan verken förstås utifrån genus och klass? I uppsatsen vill jag visa hur klass och genus måste förstås som intersektionellt sammanlänkade.

Materialet för uppsatsen är Anne Charlotte Lefflers novell "Aurore Bunge" samt August Strindbergs drama *Fröken Julie*.

Det som gör det intressant att jämföra "Aurore Bunge" med *Fröken Julie* är dels den sexuella tonen och hur båda texterna kan läsas som inlägg i den samtida emancipationsdebatten, dels äktenskapskritiken. Det som de två texterna har gemensamt är ett köns- och klassöverskridande där överklasskvinnan bejakar sin egen sexualitet, och använder arbetarklassmannen.

3 Forskningsöversikt

Med tanke på den centrala roll som Anne Charlotte Leffler hade under sin samtid och det inflytande som hennes texter fortfarande har tycker jag mig finna påtagligt lite forskning kring Leffler och hennes författarskap. Dock har intresset för Leffler under de senaste åren åter blommat upp i forskningen.

År 1956 kom Britt Wilson Lohses avhandling *Anne Charlotte Edgrens genombrott. Bakgrunden och novellsamlingen Ur livet 1*. Knappa 30 år senare, 1984, kom Maj Sylvans avhandling *Anne Charlotte Leffler. En kvinna finner sin väg*. Sylvan går noggrant igenom Lefflers biografi och arbete, och hon skriver själv att syftet med avhandlingen är att "visa hur [Leffler] under de förhållanden som råder finner sin väg till kvinnofrigörelse".⁴

Mona Lagerströms avhandling *Dramatisk teknik och könsideologi. Anne Charlotte Lefflers tidiga kärleks- och äktenskapsdramatik* utkom 1999. Lagerström sätter Leffler och hennes dramatik i sitt sammanhang och berör också den forskning gällande Leffler som förekommit fram till dess.

I mellan dessa avhandlingar förekommer Leffler i flertalet artiklar och böcker, bland andra Ellen Keys bok *Anne Charlotte Leffler, Duchessa di Cajanello. Några biografiska meddelanden* som kom så tidigt som 1893, endast ett år efter Lefflers död, samt Eva Heggstads *Fången och fri. 1880-talets svenska kvinnliga författare om hemmet, yrkeslivet och konstnärskapet* som kom 1991. Många av dessa texter berör dock främst Lefflers roll i "Det moderna genombrottet" än att faktiskt intressera sig för Anne Charlotte Lefflers författarskap som sådant.

Under de senaste åren har det utkommit ett par texter som visar på att intresset för Leffler lever kvar, bland annat Lynn R. Wilkinsons *Anne Charlotte Leffler and modernist drama. True women and new women on the fin-de-siècle Scandinavian stage* från 2011, Monica Lauritzens biografi *Sanningens vägar. Anne Charlotte Lefflers liv och dikt* från 2012 och antologin *Att skapa en framtid. Kulturradikalen Anne Charlotte Leffler* (red.) David Gedin och Claudia Lindén från 2013. Gedin och Lindén menar själva, vilket jag helhjärtat kan hålla med om, att intresset "står i direkt relation till tillgängligheten på Lefflers egna texter" och att det

---

⁴ Maj Sylvan, *Anne Charlotte Leffler: en kvinna finner sin väg*. Stockholm, Diss. Stockholms Universitet: Biblioteksförlaget, 1984, Förord.

mellan 1950 och 2009 inte gavs ut några nya tryckningar.⁵ Det spirande intresset kan även kopplas till att mindre förlag som Rosenlarv och Atlas valt att ge ut Lefflers texter, samt att de även gjorts tillgängliga på dramawebben.⁶ 2012 kom även Tove Lefflers roman *Den kärleken* som skildrar Anne Charlotte Lefflers liv.

Till min förtret och förvåning har jag inte hittat mycket forskning kring Lefflers novell "Aurore Bunge" som kommer att vara i fokus i den här uppsatsen. Sylvan berör novellen i sin avhandling och Ingeborg Nordin-Hennels reflekterande text "Aurore Bunge. Några reflexioner kring en 1880-talsnovell" finns med i antologin *Kvinnor och skapande. En antologi om litteratur och konst tillägnad Karin Westman Berg*, Birgitta Paget, Birgitta Svanberg, Barbro Werkmäster, Margareta Wimark och Gabriella Åhmansson (red.) som publicerades 1983. Nordin-Hennel inriktar sig på begreppen tvång/stabilitet kontra frihet/kaos och fokuserar på den kvinnliga klädseln samt rumsbegränsningar som representanter för dessa. Nordin-Hennel har även skrivit en artikel om Anne Charlotte Lefflers författarskap: "Strid är sanning, frid är död" som utkom 1993 och publicerades i *Nordisk Kvinnolitteraturhistoria*.

4 Teori

Utgångspunkten för denna uppsats kommer att vara en komparativ läsning av Anne Charlotte Lefflers novell "Aurore Bunge" och August Strindbergs drama *Fröken Julie*. Läsningen kommer jag att göra ur ett queerteoretiskt perspektiv och fokus kommer att ligga på genus och klass. Gemensamt för de två verken är kvinnornas underkastelse under männen, samtidigt som de, till viss del, iklär sig en mansroll. Därmed blir det relevant att applicera ett heteronormativitetsperspektiv för att med hjälp av queerteori analysera den heteronormativa ordningen som förment naturlig. Utöver detta vill jag applicera ett intersektionalitetsperspektiv på texterna för att se hur väl det tas emot. För att göra detta kommer

---

⁵ David Gedin & Claudia Lindén (red.), "Förord", *Att skapa en framtid: kulturradikalen Anne Charlotte Leffler*. Årsta: Rosenlarv, 2013, s. 17.

⁶ Ibid.

jag att använda mig av Fanny Ambjörnssons bok *Vad är queer?* (2012) och Nina Lykkes bok *Genusforskning. En guide till feministisk teori, metodologi och skrift* (2009), men även två av Lykkes artiklar som publicerades i *Kvinnovetenskaplig tidskrift*: "Intersektionalitet – ett användbart begrepp för genusforskningen" (2003) och "Nya perspektiv på intersektionalitet. Problem och möjligheter" (2005).

4.1 Heteronormativitet

Heteronormativitetsbegreppet utgörs av de strukturer och ordningar som upprätthåller föreställningen om heterosexuallitet som den rådande normen för den mänskliga sexualiteten.⁷ Enligt normsystemet där den heterosexuella matrisen kommer att identifiera könsidentitet med det biologiska könet och vidare med en viss sexualitet. Queerteorin problematiserar normsystemet som sådant snarare än den enskilde individens sexualitet. Med det sagt kan det som tolkas som det naturliga levnadssättet variera mellan tid och plats.⁸ De texter som jag har valt att undersöka utspelar sig båda på slutet av 1800-talet och berör överklassen. Under denna period pågår det stora förändringar i samhället vilket jag kommer återkomma till senare i uppsatsen.

Vid undersökning av heteronormativitet finns det en del aspekter att ta hänsyn till. Fanny Ambjörnsson hävdar i sin bok *Vad är queer?* att det inte endast är uppdelningen mellan hetero- och homosexuell som är relevant, utan en lika väsentlig gränsdragning är den mellan man och kvinna. Ambjörnsson menar: "[f]ör att veta huruvida någon är hetero- eller homosexuell krävs nämligen även vetenskap om personens kön, och avvikande genusbeteende är i sig ofta en anledning för människor att kategorisera någon som homosexuell. Därför är genus en minst lika viktig beståndsdel i heteronormativiteten som sexualitet."⁹ Genus blir således en intressant förutsättning för min analys.

En annan aspekt är hierarki som maktrelation som Ambjörnsson menar "finns mellan de båda motpolerna", det vill säga att det är förnämligare och "mer natur-

---

⁷ Lykke, 2009, s. 114f.

⁸ Fanny Ambjörnsson, *Vad är queer?*, Stockholm: Natur och kultur, 2006, s. 52.

⁹ *Ibid.*, s. 59.

ligt” att leva med någon från det motsatta könet.¹⁰ Här underbyggs hierarkin av lagar och ordningar gällande exempelvis äktenskap, skilsmässa och möjligheten till att skaffa barn. Dock handlar det inte bara om samhällsstrukturer utan även om människors attityder gällande det normativa och icke normativa.

Det är även nämnvärt att poängtera att heterosexualiteten som norm är en efterkonstruktion. Begreppet fanns förvisso redan under Leffler och Strindbergs samtid men då under benämningen ”perversion”, något som Jonathan Ned Katz beskriver i sin bok *The Invention of Heterosexuality* (1995). Det rörde sig då om sexuell aktivitet som en akt av lust och njutning, och inte i reproduceringssyfte, något som läkarna menade borde ”botas eller stävjas.”¹¹ Med det sagt ansågs normen, under Leffler och Strindbergs tid, vara heterosexuellt sex inom äktenskapet, allt annat ansågs vara problematiskt på en fallande skala för män och absolut oacceptabelt för kvinnor.

4.2 Intersektionalitet

Begreppet intersektionalitet används för att påvisa att det finns flera faktorer än kön att ta hänsyn till som har betydelse i maktrelationer, exempelvis ras, klass, sexualitet, etnicitet, nationalitet, ålder och geopolitisk positionering.¹² Intersektionalitet kommer från engelskans ”intersectionality” som i sig är hämtat från verbet ”to intersect” (korsa, genomskära).¹³ ”Intersektionalitetstänkandet” har länge använts i feministiska debatter utan att begreppet per se har definierats. Så tidigt som på 1800-talet fanns det tecken av intersektionalitet i exempelvis kvinno- och antislaverirörelserna.¹⁴

I Nina Lykkes artikel ”Intersektionalitet - ett användbart begrepp för genusforskningen” definierar hon intersektionalitet som ett verktyg för att analysera hur olika faktorer ‘interagerar’ med varandra, dock efter att ha läst Karen Barads

---

¹⁰ Ibid., s. 61.

¹¹ Ibid., s. 53f.

¹² Lykke, 2009, s. 104f.

¹³ Nina Lykke, ”Intersektionalitet - ett användbart begrepp för genusforskningen”, i *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, övers. Hanna Hallgren, 2003(24):1/3, s. 48.

¹⁴ Nina Lykke, ”Nya perspektiv på intersektionalitet: problem och möjligheter”, i *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, övers. Helene Sandström, 2005(26):2/3, s. 9.

artikel "Posthumanist Performativity: Toward an Understanding of How Matter Comes to Matter" reviderar hon sin definition till 'intra-agera'. Barad menar att:

interaktion är något som pågår mellan avgränsade enheter som krockar med varandra, men utan att några ömsesidiga transformationer sätts igång. Omvänt har *intra-aktion* att göra med en växelverkan mellan icke avgränsade fenomen som genomtränger varandra och som transformerar varandra genom samspel.¹⁵

Hon menar alltså att faktorerna vävs samman med varandra hellre än att adderas ovanpå. Med det sagt kan väven komma att bli komplex eftersom den, rent teoretiskt, kan omfatta obegränsat antal faktorer. För att få en tydlig och överskådlig analys gäller det att välja de faktorer som är mest relevanta för objektet, att framkalla en allomfattande bild blir omöjligt. Det är främst genus och klass som kommer att vara i blickfånget i min analys.

5 Leffler i sitt sammanhang

Sekelskiftet 1800-1900 fick i Norden titeln "Det moderna genombrottet" som utgjordes av betydande förändringar i samhället, så som en begränsning av sociala konflikter, nationell och politisk reform och expanderande av industrin som i sig ledde till en ökning av arbetarklassens sociala och ekonomiska ställning.¹⁶ Under denna period, som kommit att bli betydande för den svenska litteraturhistorien, ämnar allt fler kvinnor den litterära scenen. De engagerar sig främst för politiska och sociala frågor och debatterar det förtryckande samhällsförhållande som råder för samtidens kvinnor. Det är just kvinnornas ställning som ligger Anne Charlotte Leffler närmst om hjärtat och som får henne att uppmärksammas som

---

¹⁵ Ibid., s. 8.

¹⁶ Bernt Olsson & Ingemar Algulin, "Det moderna genombrottet", *Litteraturens historia i Sverige*, 4. [uppdaterat och utök.] uppl., Stockholm: Norstedt, 1995, s. 289.

”kvinnofrågans mest uppmärksammade författarinna”, som Algulin et al skriver.¹⁷

Anne Charlotte Leffler (1849-1892) utmärker sig tidigt med konstnärliga ambitioner och en lust att förmedla en egen ingång till tidens problematik. Tillsammans med bland andra Gustaf af Geijerstam, Victoria Benedictsson, Ola Hansson och Oscar Levertin bildar Leffler ”det unga Sverige” som utöver ömsesidiga ideal och en förkärlek för parnassen egentligen inte tillför något annat än just en samhörighet.¹⁸ Hit hör även August Strindberg som ses som det moderna genombrottets frontfigur. 1879 kan vi urskilja ett markant skifte i den litterära sfären där Strindbergs *Röda Rummet* beskrivs som ”inkörsporten till modern svensk litteratur”, menar Algulin et al.¹⁹

5.1 Ur lifvet

1873 får Anne Charlotte Leffler sitt genombrott med dramat *Skådespelerskan* som blir en omedelbar succé.²⁰ Sin debut gjorde hon dock redan 1869 då hennes far, Olof Leffler, bestämmer sig för att finansiera och själv publicera tre av Lefflers berättelser som utges under pseudonymen Carlot. Boken får titeln *Händelsevis* och innehåller berättelserna ”Ett anonymt brev”, ”Lilla Mea” och ”Jag”.²¹ Kritikerna gav boken försiktigt beröm medan de närmsta i Lefflers krets ingav stora förhoppningar.

I Aftonbladet skriver Anders Flodman, hennes lärare från Wallinska skolan, att den ’temligen konsekventa teckningen, hvilken der lemnas, af en personlighet, som är sig sjelf nog [...] icke saknar iakttagelseförmåga och en viss talang i framställningen’. Han tillägger med en vänlig klapp på huvudet att det nog kan bli möj-

---

¹⁷ Ibid., s. 298.

¹⁸ Ibid., s. 294.

¹⁹ Ibid., s. 289.

²⁰ Monica Lauritzen, *Sanningens vägar: Anne Charlotte Lefflers liv och dikt*, Stockholm: Bonnier, 2012, s. 89f.

²¹ Ibid., s. 64f.

ligt för 'förf.' att så småningom åstadkomma något av verkligt värde i den novellistiska genren.²²

Hemlighetsmakeriet kring Lefflers pseudonym hölls tätt och det var endast ett par utvalda som visste att hon gick under förteckningen Carlot, inte ens hennes bröder, Gösta och Frits, visste säkert. Gustaf Edgren, som senare gifter sig med Anne Charlotte Leffler, blir bestört över publikationen och menar på att det besudlar hans namn, han vill inte ha en författarinna till hustru. Trots detta kan Leffler inte lägga ned pennan. Efter debuten 1869 övergår hon allt mer till dramatiken. Leffler följer upp framgången efter *Skådespelerskan* med dramerna *Under toffeln* från 1874 och *Pastorsadjunkten* från 1876. Anne Charlotte Leffler funderar på om hon ska fortsätta med dramatiken eller om hon ska återgå till novellskrivandet när hennes pjäs *Elfvan* refuseras av Kungliga teatern 1879, året därpå uppförs den dock på Nya teatern där den gör omedelbar succé, Leffler skriver själv att det var "en verklig succés de larmes, man snyftade, snöt sig, ja, tjöt emellan åt."²³

1882 återgår Leffler likväl till novellskrivandet och ger ut samlingen *Ur lifvet* där det kvinnliga självförverkligandet står i fokus. Här ingår bland andra novellerna "En bal i societeten", "Barnet", "Doktors hustru" och "Tvifvel". Samlingen togs positivt emot som "inte bara [vann] litterär genklang" utan också bidrog med "nytänkande och viss optimism om en förändrad syn på vad manlighet borde innebära", som Sylvan skriver.²⁴ *Ur lifvet* blir också det första verk som publiceras i Anne Charlotte Lefflers eget namn.²⁵

Tätt inpå, nämligen redan 1883, publiceras både *Ur lifvet II* och *Ur lifvet III*.²⁶ I *Ur lifvet II* finner vi bland andra novellerna "Ett bröllop" och "Aurore Bunge". Jag vågar påstå att Leffler, efter framgången med första samlingen, nu tordas ta sig större friheter i sitt skrivande. "Aurore Bunge" var en för tiden provokativ novell och, som jag tidigare nämnt, var först menad att ingå i den första novellsamlingen men Lefflers bristande självförtroendet, som resultat av kritik hon mottagit,

---

²² Ibid., s. 65, citat ur Aftonbladet 15.12.1869.

²³ Sylvan 1984, s. 30.

²⁴ Ibid., s. 33.

²⁵ Lauritzen 2012, s. 198.

²⁶ Ibid., s. 234 samt 264.

resulterade i att den inte innefattades.²⁷ Hennes väninna Thecla Sköldberg menar att Leffler efter de lovord hon mottagit kan "vedervåga mycket utan att misslyckas".²⁸

1885 börjar Leffler skriva på *En sommarsaga* som innefattar en ny typ av kvinna, den "modärna", som enligt Anne Charlotte Leffler själv vill "förverkliga sig själv."²⁹ Under detta år blir även Leffler tillsammans med Sophie Adlersparre och Alfhild Agrell de tre första kvinnorna som förmådde bli delaktiga i Publicistklubben.³⁰

5.2 Tematik och problematik

Anne Charlotte Lefflers hjärtefråga är, som jag redan påpekat, kvinnans ställning i samhället. I brev som hon skriver både till väninnan Thecla Sköldberg och brodern Gösta yttrar hon den frustration hon besitter gällande det kvinnliga förtrycket: "[j]ag börjar tro, att det är ett stort misstag af naturen, att jag blifvit kvinna."

Jag är en rebell emot mitt kön och är otvifvelaktigt egentligen skapad till man med en mans intressen och anlag och intet af en kvinnas förmåga af hängifvenhet o glömska af sig själf för andra. [...] Hade jag blifvit man eller vore jag född 90 år sednare, så skulle jag ägnat mig åt studier, hvilket förefaller mig som den mest afvundsvärda lycka.³¹

Ett återkommande tema hos Leffler är den motsägelsefulla kvinnorollen och porträttet av kvinnan som "brist och förlust" men även som möjlighet.³² I "En bal i societeten" framställs kvinnan som sådan som 'ögongodis' och det är den man-

---

²⁷ Ibid., s. 204f.

²⁸ Ibid., s. 234.

²⁹ Sylvan 1984, s. 122.

³⁰ Ingeborg Nordin-Hennel, "Strid är sanning, frid är lögn: om Alfhild Agrell och Anne Charlotte Edgren Leffler", *Nordisk kvinnolitteraturhistoria*, Hjordt-Vetlesen, m.fl. (red.), Höganäs: Wiken, 1993, <http://nordicwomensliterature.net/sv>, citerad 20 november 2015.

³¹ Lauritzen 2012, s. 168.

³² Nordin-Hennel, 1993.

liga blicken som ska tillfredsställas. Teman som sexualitet och kropp får en tydlig position och Nordin-Hennel menar att "manlig sexualitet konfronteras med ungflicksaktig oskuldsfullhet".³³ Här är det den manliga blicken som centreras och värderas, den fria manliga sexualiteten ställs mot den låsta kvinnliga. Här framställs kvinnan som brist.

Den andra aspekten av det kvinnliga porträttet kan vi exempelvis se i *En sommarsaga* där den moderna kvinnan bejakar möjligheten till självförverkligande. Huvudkaraktären Ulla Rosenhane har arbetat sig till ett etablerat konstnärskap i form av målarinna, samtidigt funderar hon på hur det skulle kunna balanseras med äktenskap och moderskap.³⁴ Med hjälp av romanen frambringar Leffler en diskussion och visar på kvinnans potential. Jag skulle vilja påstå att kampen för den kvinnliga frigörelsen ligger till grund för Lefflers författarskap.

5.3 Strindberg

I likhet med Leffler debuterade August Strindberg (1849-1912) 1869 med dramat *Fritänkaren* men det är med romanen *Röda rummet*, 1879, som blir Strindbergs genombrott.³⁵ Romanen handlar om Arvid Falk och bygger på Strindbergs "egna erfarenheter som journalist, tjänsteman, misslyckad författare och fattig medlem i bohemkretsen." skriver Strindbergsmuseet.³⁶

Det nya riket kom 1882 och då i essäform, enligt Algulin et al var syftet med verket att "stegra effekten av sin samhällskritik" gentemot Oskar II:s regering.³⁷ Dock är det dramatiken som är i Strindbergs blickfång under åttitalet, teatern sätter bland annat upp *Herr Bengts hustru* och *Lycko-Pers resa*, båda från 1882.

Efter en utomlandsflytt med sin hustru Siri von Essen ger Strindberg 1884 ut en novellsamling, *Giftas*. Den fick ett våldsamt mottagande där Strindberg utpekades för att driva med "den naturalistiska frispråkigheten" genom skildrandet av ännu tabulagda teman, och "inte minst på grund av Strindbergs respektlösa

---

³³ Ibid.

³⁴ Lauritzen 2012, s. 351f.

³⁵ Olsson & Algulin 1995, s. 313f.

³⁶ Erik Höök, "Strindbergs romaner", Strindbergsmuseet, 1999, <http://www.strindbergsmuseet.se/verken3.html>, citerad 18 november 2015.

³⁷ Olsson & Algulin 1995, s. 316.

drift med den feministiska emancipationsrörelsens klichéer och schabloner.” som det beskrivs i *Litteraturens historia i Sverige*.³⁸ Han anklagades för hädelse, men frikändes.

1888 har pjäsen *Fröken Julie* premiär och tillhör Strindbergs mest kända verk, ett naturalistiskt drama, som jag kommer att återkomma till längre fram.

August Strindberg räknas idag som en av Sveriges mest betydelsefulla författare och var under sin samtid oerhört verksam i alla de litterära genrerna så som brev- och berättarkonst, lyrik, dramatik och essäistik.³⁹ Strindberg har sedan sin debut likafullt mottagit beröm som kritik och har stämplats både som den svenska litteraturens fader och som kvinnohatare.

6 Analys

6.1 Aurore Bunge

Aurore, en uttråkad societetsfröken, reser tillsammans med sin mor ut till deras sommarboende i skärgården efter att ha mottagit två fririer. Väl ute på ön utforskar hon och gör sig bekant med den främmande naturen. Hon umgås med en lokal fiskare som erbjuder sig att ta med henne ut till fyrvaktaren som intresserar henne. På vägen ut blåser det upp till storm och Aurore tvingas stanna med fyrvaktaren i tre dagar. Tillsammans läser de poesi, och när Aurore vill ta en närmre titt på stormen räddar fyrvaktaren henne från att sköljas ned bland vågorna. De ger efter för den lust och åtrå som uppstår mellan dem och tillbaka hos sin mor inser Aurore att hon är gravid. Vid moderns upptäckt planerar hon att gifta bort Aurore till baron Gripenfeldt som, på grund av sina skulder, inte har råd att bortse från Aurores eskapad.

---

³⁸ Ibid., s. 319.

³⁹ Ibid., s. 313.

6.2 Fröken Julie

Det är midsommarnatt och adelsfröken Julie bestämmer sig för att stanna hemma på herrgården medan hennes far greven åker iväg på festligheter. Förtvivlad efter uppbrottet från hennes fästman ansluter hon sig till tjänstefolkets fest. Där dansar hon tillsammans med betjanten Jean som, trots påpekandet av konsekvenserna av den olämpliga uppmärksamhet hon riktar mot honom, inte kan neka adelsfröken som han jobbar för. Efter dans och sång hamnar de två i köket där de samtalar kring drömmar och funderingar. Jeans fästmö Kristin, köksan, befinner sig också i köket men somnar snart i ett hörn. Julie berättar om sina rädslor, och hur hon önskar att de kunde umgås som jämställda. Jean berättar om hur han som pojke iakttagit Julie och förälskat sig i henne, samtidigt som han är väl medveten om den klasskillnad som råder emellan dem. Romantiken flödar, och efter att ha följt sina lustar förändras stämningen sinsemellan dem. Jean framhäver det omoraliska i deras handling medan Julie drömmer om den sanna kärleken. De planerar att fly till Schweiz när Julie ångrar sig och inser att Jeans intentioner endast består i att avancera socialt och ekonomiskt. Hon slås av samvetsqual och efter uppmuntrande ord från Jean begår hon med hjälp av en rakkniv självmord.

6.3 Naturen

Vid läsandet av "Aurore Bunge" är det lätt att se att naturen spelar en väsentlig roll i texten, där den största delen av handlingen utspelar sig just ute i naturen och därmed blir en naturlig del. "Vad det var roligt att så där på nära håll betrakta djurens liv. Och se! marken var ju beströdd Linnea, hon kröp in under de släpande granarne och fick hela handen full. Och där mellan tallarnas höga, raka stammar skymtar vattnet fram."⁴⁰

I *Fröken Julie* å andra sidan har naturen inte en lika framträdande roll. Händelseförloppet är koncentrerat till en natt och utspelar sig i ett begränsat rum - köket. Dock är naturen ändå påtaglig i texten, dels genom att det utspelar sig under

---

⁴⁰ Anne Charlotte Leffler, "Aurore Bunge", *Synd: noveller av det moderna genombrottets kvinnor*, Agrell, m.fl. (red.), Stockholm: Ordfront, 1993, s. 25.

midsommarnatten, dels genom beskrivningar som sätter tonen. Redan i scenbeskrivningen får läsaren klart för sig att naturen spelar en betydande roll, vi får beskrivet för oss de stora glasdörrarna som vetter ut mot trädgården "genom vilka synes en fontän med en amorin, syrenbuskar i blom och uppstickande pyramidpopplar."⁴¹ Musik strömmar från festligheterna som hörs i bakgrunden och läsaren får en tydlig bild målad framför sig av en midsommarnatt. Dessutom finns det återkommande naturalistiska inslag, bland annat syrenen, och när läsaren får ta del av Julie och Jeans drömmar och tillbakablickar har naturen en framträdande roll: "[n]ej! Jag brukar drömma att jag ligger under ett högt trä i en mörk skog. Jag vill opp, opp i toppen och se mig omkring över det ljusa landskapet, där solen skiner, plundra fågelbot däröppe, där guldäggen ligger."⁴² Naturen symboliserar här Jeans ambition att komma upp sig i världen. Naturen finns genomgående med i periferin.

I "Aurore Bunge" spelar naturen också en behjälplig del i upprottet från överklassens grepp. "Hon tog på sig sin reshatt igen och gick ut, väl insvept i floret och med uppspänd parasoll samt knäppta handskar."⁴³ Kläderna Aurore bär utgör en begränsning som förhindrar henne i en kroppslig bemärkelse: "[d]et var dock tämligen svårt att komma dig upp; då hon ville hoppa över en rämna hindrades hon av sin snäva klänning och föll omkull, och då hon ville resa sig med tillhjälp av parasollen bröt hon av den fina käppen."⁴⁴ Men jag menar att det även utgör en sinnlig sådan, ju mer av kläderna hon gör sig av med desto friare och starkare känner hon sig:

[H]on sprang ut på den fina sanden som brände hennes fotsulor och så – fort ut i vattnet. Håret hade hon bundit samman högt över hjässan, men det blev ändå vått under simningen, varför hon med en hastig rörelse löste upp knuten och lät det flyta omkring sig på vågen. Hon njöt av medvetandet om sin egen skönhet i detta ögonblick. Liknade hon icke en Undine med sitt rika, skimrande hår och de varma reflexerna av solen övergjutande hela gestalten med sin glöd.

---

⁴¹ August Strindberg, *Fadren; Fröken Julie*, 3. pocketutg., Stockholm: Natur och kultur, 2006, s. 97.

⁴² Strindberg, 2006, s. 109.

⁴³ Leffler 1993, s. 24.

⁴⁴ *Ibid.*, s. 25.

Men då hon åter kom upp på stranden såg hon att hon runt midjan hade röda strimlor och att huden här var slappa och rynkig. En skön Undine med figuren förstörd av snörlivet.⁴⁵

Här förenas hon med naturen, den som tidigare skrämt och varit henne främmande. Hennes klädsel blir efter det enklare och en nyfikenhet väcks inom henne. Hon utforskar och undersöker sin omgivning med en utvidgad blick som hon tidigare inte haft. "Vad livet ändå var rikt! Och vad naturen var fullkomligt inrättad! Hur beundransvärd var inte varje liten blomma, varje fågelägg."⁴⁶ Övergången från salongslivet till utforskandet av naturen innebär en varsam ingång till den manliga världen och öppnar upp för ett bredare sammanhang än det som är tilldelat henne.⁴⁷ Det innebär ett könsöverskridande där hon tar sig större friheter, friheter som en ensam kvinna inte har rätt till. Friherrinnan menar på att det är opassande för Aurore att ensam ströva omkring, varpå Aurore utbrister: "[v]ad gör det? Här finns ju inga grannar?"⁴⁸

Det är den ljusa sommarnatten som ligger grund för Julies galna infall, på samma sätt som den öppnar upp för Aurores utforskande och uppbrytande. Strindberg själv skriver i sitt förord till *Fröken Julie* och motiverar Julies "sorgliga öde."⁴⁹ Han menar att naturen spelar en betydande roll, det är "feststämningen på midsommarnatten [...] dansens upphetsande inflytande; nattens skymning; blommornas starka afrodisiska inflytande."⁵⁰

I "Aurore Bunge" är det tydligt att Aurores känslor speglas i naturen. När hon inser vilka känslor som väcks inför fyrvaktaren och vad som kommer att hända mellan dem om hon stannar kvar på skäret omskakas hennes värld. De känslor och drömmar som hon länge förtryckt blossar upp. Det kaos som utspelar sig i Aurores inre tar sig också i uttryck i naturen: "[d]et stormade så, att hon knappt

---

⁴⁵ Ibid., s. 26.

⁴⁶ Ibid., s. 28.

⁴⁷ Ingeborg Nordin-Hennel, "Aurore Bunge. Några reflexioner kring en 1880-talsnovell", *Kvinnor och skapande: en antologi om litteratur och konst tillägnad Karin Westman Berg, Paget, m.fl.* (red.), Stockholm: Författarförlaget, 1983, s. 165f.

⁴⁸ Leffler 1993, s. 26.

⁴⁹ August Strindberg, *Fadren; Fröken Julie; Fordringsägare*. Redigerad och kommenterad av Gunnar Ollén, Stockholm: Almqvist & Wiksell, 1984, s. 103.

⁵⁰ Ibid., s. 103.

kunde stå upprätt, och det svartnade runt kring horisonten. Hela den lilla klippan var omgiven av vita, väsande bränningar.”⁵¹

6.4 Förförelsen

Först nu såg hon upp på fyrvaktaren, som kommit emot dem på bryggan. På en gång blev hon mycket blek och hennes ögon hängde sig fast vid honom med en underlig blick. Klippan, stugan, havet, allt försvann för henne i detta ögonblick; det var som en svindel och det skymde litet för hennes ögon. Men genom dunklet såg hon tydligt och klart den man, som stod framför henne, och det kom över henne med en förfärande visshet att nu var den timme slagen, som hon i hela sitt liv längtat efter; nu först skulle hon begynna sitt liv.⁵²

Både för Aurore och fyrvaktaren uppstår det fysiska reaktioner av deras möte, på samma sätt som för Aurore blir fyrvaktaren yr i huvudet när hon kommer för nära och måste fatta tag i henne.⁵³ Samtidigt som Aurore åtrår fyrvaktaren: "[j]ag följer dig vart du vill", skrämmer det henne.⁵⁴ När hans ansikte ändrar uttryck och hon inser att hennes amorösa känslor är besvarade drabbas hon av panik och försöker kasta sig ut bland vågorna. "Låt mig dö – det vore det bästa som kunde hända mig nu", utropar hon.⁵⁵ De klasskonventioner som präglat hennes fostran kommer ikapp henne, hon vet vad som väntar om hon går emot dem. Men här står denna arbetarklassman som erbjuder henne det hon längtat efter och hon frågar sig: "[v]arför, varför skulle hon icke älska honom och se hela sin sköna midsommardröm förverkligad?"⁵⁶ Skärets isolation befriar tillfälligt Aurore från konventionerna och låter henne följa sin åtrå. Heteronormativiteten åberopas.

Då det i Aurores fall kan ses som 'lust vid första ögonkast' handlar det i Julies fall snarare om en succesiv övertalning. Julie flörtar och leker med Jean och

---

⁵¹ Leffler 1993, s. 31.

⁵² Ibid., s. 30.

⁵³ Ibid., s. 34.

⁵⁴ Ibid., s. 31.

⁵⁵ Ibid., s. 34.

⁵⁶ Ibid., s. 33.

närapå tvingar fram ett intresse från honom, varpå hon avvisar honom. Han fortsätter med att berätta om när han för första gången såg henne i rosenträdgården och hur han efter det kände att han kunde dö lycklig. Julie förtjusar av det Jean berättar och låter sig övertalas att följa med in på hans rum, "mig kan ni lita, ty jag är er verkliga, uppriktiga och vördnadsfulla vän!".⁵⁷

I *Fröken Julie* förmedlar Strindberg bilden av mannen som en sexuell varelse, som under denna tidsperiod var den rådande bilden. Det manliga begäret är således naturligt. Kvinnan däremot skulle besitta en självbevarelsedrift, hon skulle inte ha något begär. När Julie flörtar med Jean varnar han henne för följderna: "[i]nte därför att det är jag, utan därför att jag är en ung man."⁵⁸ Efter samlaget infinner sig en känsla av ånger och självförakt hos Julie. Jean ömsom försvarar henne ömsom föraktar henne, han menar att det hon gjort har många gjort före henne, samtidigt vill han "inte vara skyldig något!" och kastar ett silvermynt mot henne.⁵⁹ Jean menar att någon av en lägre klasstillhörighet inte skulle söka någon av överklassen om inte initiationen kommit uppifrån.⁶⁰ Han lägger skulden på Julie, anledningen är hennes farliga, onaturliga begär.

När stormen har lagt sig och Aurore ska återvända hem är det fyrvaktaren som befinner sig i tillfällig galenskap då han tror att han och Aurore har en chans att vara tillsammans, medan Aurore har tagit sitt förnuft till fånga. Den tillfälliga galenskap som inföll sig hos Aurore har lagt sig. Samtidigt som hon till viss del vill stanna hos fyrvaktaren vet hon att det inte är möjligt utan att bryta helt med det liv hon fram tills nu har levt. När Aurore förklarar för honom att de inte kan ses igen blir han vansinnig och "[h]ela den brutala våldsamheten i hans natur bröt [...] ut i besinningslös vrede."⁶¹ Fyrvaktaren anser att han bara dög för stunden då hon inte hade någon annan och hotar med att avslöja henne som den fiskarjanta hon betett sig som.⁶² Här uppstår det ett genusbyte då Leffler beskriver fyrvaktaren med en svaghet som tidigare Aurore har företrätt: "[o]ch med en plötslig övergång drog han henne intill sig, lindade med en nästan kvinnlig åt-

---

⁵⁷ Strindberg, 2006, s. 117f.

⁵⁸ Ibid., s. 111.

⁵⁹ Ibid., s. 122f.

⁶⁰ Ibid., s. 125.

⁶¹ Leffler 1993, s. 35.

⁶² Ibid., s. 35.

börd armarna kring hennes hals, lutade sin panna mot hennes kind och bröt ut i en snyftning.”⁶³ Aurore får agera den starke trots att hon med osäkerhet lämnar den man hon älskar. Det är med vacklande steg hon går mot båten utan att blicka tillbaka. Hon fick uppleva den passion hon alltid drömt om och är nu medveten om den ”långa, hopplösa stiltje” som hon kommer få leva med.⁶⁴ Leffler skriver här fram, till skillnad från Strindberg, mannen ur ett perspektiv som anses kvinnligt. Fyrvaktaren som företräder manlig styrka och behärskning tas över av Aurore.

Vid förförandet använder Jean sina lärda kunskaper, något som även fyrvaktaren gör, om än omedvetet till skillnad från Jean. Julie berömmar Jean för hans charmerande konversation och frågar om han är skolad, varpå Jean svarar: ”[I]tiet; men jag har läst mycket romaner och gått på teatrarna. Dessutom har jag hört fint folk tala, och av dem har jag lärt mycket.”⁶⁵ I och med det varnar han även Julie för att hon inte ska tro på det han säger. Jean använder sina skolade kunskaper för att hänförande berätta sina tjugusende berättelser. Han använder även sin franska för att visa sitt heteronoma övertag trots sin samhällsställning. Fyrvaktaren använder sina böcker, närmare bestämt poesin, vid förförandet av Aurore. Han ger henne en dikt att läsa varpå hon frågar sig om det var med avsikt eller ej men resonerar fram till att det endast är en dikt som han fattat betydande tycke för. Fyrvaktaren är medveten om den hierarkiska ställningen som råder dem emellan och påpekar att han inte ska ”glömma vem fröken är och vem jag är.”⁶⁶ Aurores klassposition förtydligas och här finns en distinktion mellan de två texterna. Jean förleder Julie till ett moraliskt snedsteg under hennes tillfälliga instabilitet medan det för Aurore och fyrvaktaren handlar om en fysisk attraktion och förbindelse.

Jeans ambition att stiga i graderna och möjligtvis själv avsluta sina dagar som greve kan även hittas i ”Aurore Bunge”. Fiskaren menar att även fyrvaktaren vill komma upp sig i världen och att han därför spenderar sina dagar med att läsa och studera. Det förmedlar därmed arbetarklassmännens rätt till utbildning vil-

---

⁶³ Ibid., s. 36.

⁶⁴ Ibid., s. 36.

⁶⁵ Strindberg, 2006, s. 115.

⁶⁶ Leffler 1993, s. 34.

ket skiljer sig från arbetarklassens kvinnor.⁶⁷ Det är männens arbete och utbildning som identifierar dem och deras maskulinitet, medan kvinnorna såväl förmenas som besparas detta arbete. Det intersektionella förhållandet mellan männens kön och klass blir tydligt, likväl det heteronormativa. Bilden av männen som starka men samtidigt kontrollerade klargör den hegemoniska maskuliniteten som förmedlas. Männens hierarkiska ställning legitimeras av deras arbete samt upprätthållandet av den starka och kontrollerande fasaden.

6.5 Sexualiteten

Både Aurore och Julie utforskar och bejakar sin sexualitet "på deras egna villkor." som Lindén uttrycker det i sin text "Anne Charlotte Leffler och den maskulina fantasins tragik".⁶⁸ Som jag nämnt tidigare kan båda texterna ses som ett inlägg i sedlighetsdebatten och Eva Heggstad menar att Leffler ville "presentera ett alternativ till den rådande bilden av kvinnan i litteraturen, som innebar att kvinnan hade att möta ett tragiskt öde om hon bejakade sin egen sexualitet."⁶⁹ Aurores eskapad straffas genom att hon tvingas gifta sig med den arrogante baron Gripenfeldt. Julie å andra sidan straffas med döden. I sitt förord menar Strindberg att, likt den japanska harakiri (rituellt självmord), där den som dragit vanära över sig själv måste dö, måste fröken Julie dö medan Jean får leva.⁷⁰ "[D]ärför går han osårad ur striden och slutar sannolikt som hotellvärd, och om han icke blir rumänisk greve, så blir troligen hans son student och möjligen kronofogde", skriver Strindberg.⁷¹ I ett brev till Georg Brandes känner sig Strindberg tvungen att försvara fröken Julies självmord:

[o]ch så Fröken Julie! 'Der Todhass der Geschlechter' som N.[Nietzsche] ser i Fadren fins här också, men här tillkommer den dåliga artens medvetna motvilja att

---

⁶⁷ Ibid., s. 30.

⁶⁸ Claudia Lindén, "Anne Charlotte Leffler och den maskulina fantasins tragik", *Kvinnorna gör mannen. Maskulinitetskonstruktioner i kvinnors text och bild 1500-2000*, Fjelkestam, Hill & Tjeder (red.), Göteborg: Makadam, 2013a, s. 230.

⁶⁹ cit. Ibid., s. 234.

⁷⁰ Strindberg, 1984, s. 106f.

⁷¹ Ibid., s. 107.

fortplanta sig [...] svagheten i viljan att lefva, drömmen om fallandet från pelaren, modrens ovilja mot samlag, manlig uppfostran o. s. v. Sjelfmordet är motiveradt riktigt: olusten att lefva, längtan till släktens slutande i den sista dåliga individen, adelskänslan af skam öfver tidelaget med en lägre art, närmare: suggestionerna af fogelns blod, rakknifvens närvaro (betjenten närmst och grefvens klocka fjermare). Märk att Fröken öfverlemnad åt sig sjelf skulle saknat kraften, men nu drifs hon och leds af de mångfaldiga motiven.⁷²

Margaretha Fahlgren frågar sig motstridigt i sin bok *Kvinnans ekvation. Kön makt och rationalitet i Strindbergs författarskap* varför Julie skulle ta sitt liv på grund av en förvillelse som endast tjänarna visste om.⁷³ Hon menar att det "inte ens på Strindbergs tid var [...] en nödvändighet för en adelsdam att begå självmord på grund av ett sexuellt snedsprång."⁷⁴ I jämförelse med "Aurore Bunge" blir det tydligt att Strindberg överdriver Julies predikament.

Om Aurore hade fruktat några förebråelser, fann hon snart att hon misstagit sig. Friherrinnan bedömde ej sådana felsteg synnerligen strängt. Hon var själv känd för att ha haft ett par äventyr i yngre dar – dock först som gift – [...] Huvudsaken var nu blott att undvika skandal.⁷⁵

Här vittnar Aurore om hur obetydligt detta problem är. Hon överväger självmord men inser snabbt att hon vare sig har lust eller kraft att dö.

Sexualiteten sätter tonen både hos "Aurore Bunge" och *Fröken Julie*, det tillsammans med deras klass- och könstillhörighet skapar en intresseväckande tematik. Lauritzen menar att för en kvinna i Aurores position, vars liv har präglats av de rådande konventionerna framstår sexualiteten såväl som lockande som skrämmande och för tankarna till hennes inneboende naturkraft.⁷⁶ I sin text *Anne Charlotte Leffler och den maskulina fantasins tragik* hävdar Lindén att "[s]edlighetsdebatten har kommit att förknippas med frågan om kvinnans kropp

---

⁷² Ibid., s. 307.

⁷³ Margaretha Fahlgren, *Kvinnans ekvation: kön, makt och rationalitet i Strindbergs författarskap*, Stockholm: Carlsson, 1994, s. 112.

⁷⁴ Ibid., s. 124.

⁷⁵ Leffler 1993, s. 39.

⁷⁶ Lauritzen 2012, s. 242.

och sexualitet, men den går också att förstå som en kamp om maskulinitet.⁷⁷ Aurores upplevelse på stranden kan ses som ett frigörande från överklassen men även som ett slag mot 1800-talets debatt och mannens position. I och med avklädandet kliver Aurore ur den heteronoma kvinnorollen och iklär sig en mansroll. Hon frigör sig "från det konventionella tvånget" och klär sig bekvämt och sparsamt.⁷⁸ Samtidigt, som jag tidigare visat, tar hon sig större friheter och inkräktar därmed på mannens position.

Maktförhållandena mellan Aurore och fyrvaktaren samt Julie och Jean är intressant att stanna upp vid, i båda texterna finns det en tydlig punkt där makten skiftar från kvinnorna till männen. I Aurores fall sker det så snart hon stiger iland på skäret och möter fyrvaktaren:

[o]ch vad betydde väl hennes börd, hennes rikedom, hennes uppfostran här ute på det ensliga skäret, där de båda genom ett stormigt hav voro skilda från hela den övriga världen. [...] Och så länge stormen varade och ingen båt kunde komma dit ut och hämta henne, var hon fattigare och ringare än han.⁷⁹

I *Fröken Julie* sker det när de återvänder till köket efter samlaget. Strindberg beskriver, genom scenhänvisningen, Julie som "sant kvinnligt" och det är det enda tillfället i texten som Julies kvinnlighet utpekats, vilket tyder på att hon oftast strider emot den.⁸⁰ Med det sagt representerar Julie och Jean bestämt sina könsroller. Julie speglar det irrationella sinnet medan Jean speglar det rationella förnuftet. Redan innan läsaren får möta Julie förmedlar Jean sina åsikter till Kristin och beskriver Julie som "galen" och omyndigförklarar henne vilket inger läsaren en förväntning, som sedan bekräftas när Julie träder in med sina nyckfulla maner.⁸¹ 1800-talskvinnan beskrivs oftast som den passiva och svaga medan mannen beskrivs som den aktiva och starka. Fahlgren hävdar att "[d]en kvinnlighet som inte gick att tämja i en passiv undergivenhet kopplades [...] till det låga och onda i tillvaron", något som bestämt kan sammanlänkas med Julies olämpliga

---

⁷⁷ Lindén, 2013a, s. 227.

⁷⁸ Leffler 1993, s. 27.

⁷⁹ Ibid., s. 32.

⁸⁰ Strindberg, 2006, s. 120.

⁸¹ Ibid., s. 98.

beteende.⁸² Detta betyder också att Jean står över Julie av den enkla anledningen att han är man. "Könsligt är han aristokrat genom sin manliga styrka, sina finare utvecklade sinnen, och sin förmåga av initiativ", menar Strindberg.⁸³ Efter samlaget övergår klasshierarkin till en könshierarki till följd av Julies okontrollerbara sexualitet och svaga sinne. Med det sagt saknar i själva verket både Julie och Jean makt, det är den icke närvarande greven som besitter den verkliga makten, pjäsen handlar därmed om en kamp om kontroll.⁸⁴ Julie använder sig av den klassposition hon erhåller tack vare greven medan Jean använder sig av språket. Fahlgren menar att han har "anamma[t] överklassens vanor och han kan också kritisera Julie på franska. Jean har en ytlig polityr som momentant upphäver klasskrankorna mellan honom och Julie."⁸⁵

I "Aurore Bunge" är det Aurores skönhet tillsammans med familjens förmögenhet som utgör hennes position och, därmed, hennes överlägsenhet. De två friarna strävar efter det ena eller det andra; Greve Kagg söker Aurores kropp medan baron Gripenfeldt söker hennes pengar.⁸⁶ Dock förflyktigas hennes överlägsenhet stunden då hon inser att hon är gravid, hon har nu inte längre möjligheten att välja. Baron Gripenfeldt är egentligen aldrig någon faktisk kandidat för Aurore på grund av hans högdragna karaktär och sin betydande skuld, Greve Kagg är det självklara valet, trots det att han är tråkig och framför allt rädd för Aurore vilket betyder att hon aldrig kommer kunna respektera honom som make eller älska honom som en sann 1800-talskvinna bör göra. Likväl är Aurore utled på överklassen: "[f]öraktade hon ej i själva verket alla de förmåner, som hon genom detta äktenskap ville tillförsäkra sig? Var hon ej länge sedan trött på alla de nöjen, som den mest studerade lyx kunde skänka henne?"⁸⁷ Trots denna längtan efter någonting annorlunda och nytt vet Aurore att hon är en "slav av sällskapslivets konvens-lagar" och att ett uppbrott blir svårt.⁸⁸ Vilket blir uppenbart då alternativet att återvända till fyrvaktaren, framför att gifta sig med baron Gripenfeldt, aldrig blir aktuellt. Rädslan blir också tydlig tidigt i texten då Aurore ska ta

---

⁸² Fahlgren 1994, s. 22.

⁸³ Strindberg, 1984, s. 108.

⁸⁴ Fahlgren 1994, s. 114f.

⁸⁵ Ibid., s. 124.

⁸⁶ Nordin-Hennel, 1983, s. 164.

⁸⁷ Leffler 1993, s. 22.

⁸⁸ Ibid., s. 22.

sig genom grinden som skiljer gården från den yviga skogen utanför och lämnar den öppen efter sig. Grinden blir på så sätt gränsdragningen mellan det liv hon lever i överklassen och det liv hon vill utforska. Den öppna grinden lämnar en väg tillbaka.

Julie som ogift, bildad kvinna inkräktar på den manliga världen. Från första stund framstår Julie som en robust och stark kvinna som visar fram ett manligt genusmönster. Och då hon varken arbetar eller är mor eller hustru frångår hon den heteronoma "kvinnliga" rollen. Här blir hennes manlighet en fråga om klass då Jean i form av arbetare befinner sig i en feminint kodad position som står emot Julies position som överklasskvinna. Julies könsroll som sådan framstår som vacklande och i beaktande av hennes uppväxt är Julies framtoning obestridlig:

[n]u skulle jag av min mor uppfostras till ett naturbarn och till på köpet få lära allt vad en gosse får lära, att jag skulle bli ett exempel på, huru kvinnan var lika god som mannen. Jag fick gå i gosskläder, lära mig sköta hästar, men icke gå i lagårn [...] Och på gården sattes männen till kvinnoysslor, och kvinnor till manssysslor.⁸⁹

Julie känner en ovisshet inför sin uppväxt och proklamerar att hon har fostras till att förakta sitt eget kön och skolats till "halvkvinna och halvman".⁹⁰ Strindberg hävdar själv att Julies öde grundar sig i "modrens 'dåliga' grundinstinkter" och "fadrens oriktiga uppfostran."⁹¹ Med det sagt intersektionaliseras genus och klass, och formulerar ett hierarkiskt tillstånd där båda faktorer spelar en lika väsentlig roll. Fahlgren menar att det blir en förenkling att endast se till den roll sexualiteten spelar för att förklara den avvikelse Julie gör från heteronormativiteten.⁹² Genus och klass intra-agerar med varandra och tillsammans konstruerar de utgången för karaktärerna.

---

⁸⁹ Strindberg, 2006, s. 128.

⁹⁰ Ibid., s. 148.

⁹¹ Strindberg, 1984, s. 103.

⁹² Fahlgren 1994, s. 123.

7 Slutdiskussion

Trots att både "Aurore Bunge" och *Fröken Julie* utspelar sig under samma tidperiod, är starkt äktenskapskritiska och skildrar brott mot konvensen skiljer de sig en del, bara det faktum att samma brott erhåller olika straff är en avgörande skillnad mellan berättelserna. Aurore representerar "framtidens kvinna" som vill befria sig från den rådande kvinnorollen.⁹³ Julie däremot representerar konsekvenserna för en kvinna som bejaktar sin sexualitet. Det är min tolkning att *Fröken Julie* kan läsas som ett inlägg i tidens diskussion om genus och sexualitet där den moderna kvinnan riskerar att inkräkta på den manliga överlägsenheten. Bilden av den "nya kvinnan" som bejaktar sin sexualitet, på samma sätt som mannen, måste förstöras. Strindberg visar på i sitt förord att Julie representerar denna nya kvinna: "[f]röken Julie är en modern karaktär, icke såsom om icke halvkvinnan, man-hataren, skulle ha funnits i alla tider, utan därför att hon nu är upptäckt, har trätt fram och gjort buller."⁹⁴ Därmed måste Julie dö, tillsammans med den nya kvinnorollen. Fahlgren menar att bilden av kvinnan som underlägsen mannen är tidstypisk och att Strindberg under 1880-talet utvecklar ett kvinnotstånd.⁹⁵

Leffler som kämpade för kvinnoemancipationen och för en förändring av synen på sexualitet och könsskillnad, menar jag, strävade efter att skriva fram en annan bild av kvinnan. En bild där bejakandet av den kvinnliga sexualiteten inte innebar ett tragiskt öde. Därför är det intressant att jämföra "Aurore Bunge" med *Fröken Julie*.

Både Aurore och Julie använder sig av naturen till sin fördel, de använder den som ett sätt att frigöra sig från konvensens hårda grepp. Naturen förmedlar en ingång till en värld som endast männen har tillträde till, det innebär ett könsöverskridande där de tar sig större friheter, som jag i uppsatsen visat. Det innebär även att det kvinnliga begäret, som betraktas som farligt och onaturligt, får ett annat spelrum. Sexualiteten förmedlar ett sätt genom vilket kvinnorna kan

---

⁹³ Claudia Lindén, "Emancipationens erotik", *Att skapa en framtid. Kulturradikalen Anne Charlotte Leffler*, Gedin & Lindén (red.), Årsta: Rosenlarv, 2013b, s. 81.

⁹⁴ Strindberg, 1984, s. 105.

⁹⁵ Fahlgren 1994, s. 14.

närma sig den manliga positionen. Naturen blir också ett tydligt exempel av intersektionalitet, både hos Leffler och Strindberg.

En tydlig distinktion mellan texterna är förförelseprocessen. Då det i Julies fall handlar om ett strategiskt utnyttjande från Jeans sida handlar det istället i "Aurore Bunge" om fyrvaktarens förälskelse. Dock använder båda männen sin relativa bildning i förförelsen av kvinnorna. I och med det blir männens hierarkiska ställning tydlig då arbetarklassmannens rätt till utbildning illustreras, samtidigt som frånvaron av den kvinnliga belyses. Det förtydligar likaså det intersektionella förhållandet mellan männens kön och klass, likväl mellan kvinnornas.

I *Fröken Julie* är det slutligen genus som besegrar klass, Jeans inflytande och maktposition avgör Julies öde vilket görs tydligt inte minst av det faktum att det är en rakkniv, ett manligt verktyg, som Julie använder sig av för att avsluta sin misär. I "Aurore Bunge" å andra sidan är det klass som besegrar genus. Jag menar inte att det är Aurores position som sådan som avgör hennes öde utan hellre de klasskonventioner som råder och som hindrar henne.

Hon ville resa tillbaka till sin mors egendom och gömma sig där tills hennes barn blivit fött, då ville hon taga det med sig och segla ut till det ensamma skäret med fyrstugan. Här ville hon lägga barnet i faderns armar och bedja honom att taga det och uppfostra det i tarvlighet och arbete.⁹⁶

Trots att det aldrig blir ett alternativ att återvända till fyrvaktaren önskar hon att hennes barn ska fostras hos honom och undkomma de restriktioner som överklassen medför, men hon orkar inte motsätta sig sin mor, som här representerar de samhälleliga konventionerna. För Strindberg däremot blir det viktigt att se överklassen som sådan som dödsdömd och att texten därför slutar med Julies självmord. I och med det feminiserar han överklassen som en svag livsoduglig kvinna. Aurore emellertid blir manlig i det avseendet att hon har både sin överklassposition och ekonomisk makt över fyrvaktaren, även om hon som kvinna får offra sina egna känslor och begär för att inte förlora det.

Dock betyder inte det att det ena inte utesluter det andra, för vad skulle hända om genusrollerna var ombytta? Sannolikt skulle det fortfarande vara kvinnorna

---

⁹⁶ Leffler 1993, s. 39f.

som fick sona. För mig bli det intersektionella förhållandet mellan genus och klass tydligt både hos Leffler och Strindberg. Även då texterna uttalar sig mer om genus och könsroller, utgör klassaspekten den grund för kontexten som karaktärerna befinner sig i. Handlingen skulle inte kunna utspela sig på samma sätt om det istället gällde arbetarklassen.⁹⁷ Det är det intersektionella förhållandet mellan respektive Aurore och Julie och deras klassposition som slutligen avgör deras öde.

8 Sammanfattning

I denna uppsats har jag genomfört en queerfeministisk analys av Anne Charlotte Lefflers novell "Aurore Bunge" och August Strindbergs drama *Fröken Julie*. Båda texterna kan betraktas som inlägg i den samtida sedlighets- och emancipationsdebatten. Leffler porträtterar den moderna kvinnan som bejakar sin sexualitet, på samma sätt som mannen och frångår den tidstypiska kvinnorollen. Strindberg å andra sidan porträtterar konsekvenserna för kvinnan som går emot kvinnorollen.

I den första delen har jag beskrivit Lefflers författarskap och vilken roll hennes texter har spelat i den samtida debatten genom sitt feministiska perspektiv. Jag har även visat vilken roll Strindberg hade i debatten. I huvuddelen av uppsatsen har jag utifrån tre teman; naturen, förförelsen och sexualiteten, och med begreppen intersektionalitet och heteronormativitet som grund, analyserat hur genus och klass tar sig i uttryck i texterna. Medan Lefflers novell inriktar sig på genus och sexualitet, inriktar sig Strindbergs pjäs på genus och klass, vilket utgör grunden för en intressant analys. Jag visar också i uppsatsen hur och varför genus och klass måste förstås som intersektionellt sammanlänkade.

---

⁹⁷ Lykke, 2009, s. 68f.

Käll- och Litteraturförteckning

Ambjörnsson, Fanny, *Vad är queer?*, Stockholm: Natur och kultur, 2006

Fahlgren, Margaretha, *Kvinnans ekvation: kön, makt och rationalitet i Strindbergs författarskap*, Stockholm: Carlsson, 1994

Gedin, David & Lindén, Claudia (red.), *Att skapa en framtid: kulturradikalen Anne Charlotte Leffler*, Årsta: Rosenlarv, 2013

Höök, Erik, "Strindbergs romaner", Strindbergsmuseet. 1999,
<http://www.strindbergsmuseet.se/verken3.html>, citerad 18 november 2015

Lauritzen, Monica, *Sanningens vägar: Anne Charlotte Lefflers liv och dikt*, Stockholm: Bonnier, 2012

Leffler, Anne Charlotte, "Aurore Bunge", *Synd: noveller av det moderna genombrottets kvinnor*, Agrell, Améen, Angered-Strandberg, Benedictsson, Braunerhjelms, Fahlstedt, Kerfstedt, Leffler, Lindhé, von Malling, Mickwitz & Ney (red.), Stockholm: Ordfront, 1993[1883]

Lindén, Claudia, "Anne Charlotte Leffler och den maskulina fantasins tragik", *Kvinnorna gör mannen: maskulinitetskonstruktioner i kvinnors text och bild 1500-2000*, Fjelkestam, Hill & Tjeder (red.), Göteborg: Makadam, 2013a

Lindén, Claudia, "Emancipationens erotik", *Att skapa en framtid. Kulturradikalen Anne Charlotte Leffler*, Gedin & Lindén (red.), Årsta: Rosenlarv, 2013b

Lykke, Nina, "Intersektionalitet - ett användbart begrepp för genusforskningen", i *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, övers. Hanna Hallgren, 2003(24):1/3, s. 47-56

Lykke, Nina, "Nya perspektiv på intersektionalitet: problem och möjligheter", i *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, övers. Helene Sandström, 2005(26):2/3, s. 7-17

Lykke, Nina, *Genusforskning: en guide till feministisk teori, metodologi och skrift*. 1. uppl., övers. Per Larson, Stockholm: Liber, 2009

Nordin-Hennel, Ingeborg, "Aurore Bunge. Några reflexioner kring en 1880-talsnovell", *Kvinnor och skapande: en antologi om litteratur och konst tillägnad Karin Westman Berg*, Paget, Svanberg, Werkmäster, Wimark & Åhmansson (red.), Stockholm: Författarförlaget, 1983

Nordin-Hennel, Ingeborg & Sjöblad, Christina, "Lyckligare ungdom har aldrig funnits: det moderna genombrottet i Sverige", *Nordisk kvinnolitteraturhistoria*, Hjordt-Vetlesen, Mai, Møller Jensen, Nordin-Hennel, Sjöblad & Witt-Brattström (red.), 1993,
<http://nordicwomensliterature.net/sv>, citerad 26 november 2015

Nordin-Hennel, Ingeborg, "Strid är sanning, frid är lögn: om Alfhild Agrell och Anne Charlotte Edgren Leffler", *Nordisk kvinnolitteraturhistoria*, Hjordt-Vetlesen, Mai, Møller Jensen, Nordin-Hennel, Sjöblad & Witt-Brattström (red.), 1993,
<http://nordicwomensliterature.net/sv>, citerad 26 november 2015

Olsson, Bernt & Algulin, Ingemar, *Litteraturens historia i Sverige*, 4. [uppd. och utök.] uppl., Stockholm: Norstedt, 1995

Strindberg, August, *Fadren; Fröken Julie; Fordringsägare*, Stockholm: Almqvist & Wiksell, 1984

Strindberg, August, *Fadren: Fröken Julie*. 3. Pocketutg., Stockholm: Natur och kultur, 1993[1888]

Sylvan, Maj, *Anne Charlotte Leffler: en kvinna finner sin väg*, Stockholm, Diss. Stockholms Universitet: Biblioteksförlaget, 1984